

“Yazdığım şey önce benim ilgimi çekmeli, merakımı uyandırmalı.”

CEM AKAŞ İLE SÖYLEŞİ

Abdullah EZİK

Yıllar önce *Sanat Kritik* için yaptığımız bir söyleşide “biçim ve içeriğin birbirinden ayrı değerlendirilemeyeceğini” ve aralarında “organik bir bağ” olmasını tercih ettiğinizi söylemiştiniz. Son romanınız *Sözcüklerin Anlamı* üzerinden geriye baktığımızda bu konunun yine aslında hâlâ ne kadar güncel olduğu fark edilebilir. Ben de söyleşiye bu konuyla giriş yapmayı tercih ederim: Yazmaya başlarken sizi daha çok hangisi harekete geçiriyor: anlatmak istediğiniz mesele mi, onu taşıyacak biçim mi? Bunlar nerede birbirlerine teyelleniyor?

Kitaptan kitaba farklı yanıtları var bunun. Bazen bir form bulup yıllarca beklettiğim oluyor, uygun içeriği bulabilmek için (*Ofelya*), bazen ikisi aynı anda, tamamlanmış olarak geliyor (“Bir Gün Hepiniz” adlı öyküm), bazense içerik formu doğuruyor (*Sözcüklerin Anlamı*).

Hemen her kitabınızda farklı bir ses duymaya/kurmaya/geliştirmeye çalıştığınız söylenebilir. Sözgelimi *Suç ve Ceza*’nın sesiyle 7’nin, 19’un sesiyle Y’nin, *Ofelya*’nın sesiyle *Olgunluk Çağı Üçlemesi*’nin sesleri birbirinden oldukça farklı. Peki her kitapta yeni/farklı bir ses arayan bir yazar olarak aynı üsluba yerleşmemek sizin için neden bu kadar önemli? Bu durum yazı temrininizi nasıl etkiliyor?

Önemli, çünkü yazdığım şey önce benim ilgimi çekmeli, merakımı uyandırmalı, yıllarca üzerinde düşünmek ve aylarca oturup yazmak için bana kendi içinden bir enerji vermeli. Benim için her kitap, daha öncekileri ve daha sonrakileri de hesaba katan, hem biricik hem de bütünün parçası olması gereken birer varoluş sorusu – varoluşun da yanıtlanması gereken pek çok sorusu var, tekrara gerek yok.

Roman ve öykülerinizde “oyun”, “deney” ve “kurgu mühendisliği”nin önemli bir yerde durduğunu söyleyebiliriz. Edebiyat ve dil, dil ve oyun, oyun ve deney bu anlamda sizin için nerede kesişir?

r çıktığında yayınevim bir poster yaptırmıştı – “Türk Edebiyatının Oyun Kurucu Elemanı”. Hep oyunlarla ve deneylerle özdeşleştirildim, bu biraz da bıyık altı sırtmalarla, “has edebiyat”tan ayırarak yapıldı – “çocuk oynuyor işte.” Ben bunu uzun süre yadırgadım, sonra bıraktım. Oğuz Atay’ı yetiştirmiş bir edebiyat, en “neşeli” görünen oyunun altında bile büyük bir karanlık yatabileceğini hatırlar herhalde.

Okuru metnin içine davet eden, birçok yerde onu da metninle beraber değiştiren/dönüştüren bir anlatımınız var. Okurla yazar arasındaki ilişki ve bu ilişkinin metnin kurulumunu etkileme biçimi üzerine ne söylersiniz?

Ben okuru düşünerek yazmam ama yazdıklarımı en nitelikli okura göre yazarım. Herşeyi anlayacağını, bağlantıları doğru kuracağını, duygu ve fikirlerin çok düşük bir dirençle ona geçeceğini varsayırım. Bu da benim pek okunmamamı getiriyor elbette.

Bazı metnelerinizde cinsiyet kimliklerini belirsizleştiren, sınırları bulanıklaştıran ve okura var-sayımlarını sorgulatan karakterler geliştiriyorsunuz. Edebiyatın toplumsal kabulleri sarsma gücü hakkında ne söylersiniz?

Herhalde en güçlü etkenler arasında yer alıyor; edebiyatın pedagojik bir yanı hep olageldi, hem sosyolojik hem de psikolojik düzeyde. Bunu hedeflediğimi söyleyemem elbette, ama bugün “modern klasik” olarak andığımız pek çok yapıtta (hepsinde değil tabii) bu özelliği görüyoruz; o kadar ki 1984 ya da *Lolita* ya da *Otomatik Portakal* ya da *Fahrenheit 451* diyince başkaca bir açıklama yapmamız bile gerekmiyor.

Dil ve dili kullanma biçimi sizin edebiyatınızdaki en önemli başlıklardan biri. Bir yandan oldukça güncel, diğer yandan metnin gerekliliklerine paralel şekilde değişime açık bir dilden söz ediyoruz. Bir metnin dili kendi içinde nasıl gelişir? Dil üzerine çalışma, metnin dilini şekillendirme kitabın oluşum sürecinde nasıl bir yerde durur?

Anlatıcının sesi, karakterlerin sesi aslında bir romanı okura taşıyan en önemli unsurlar. Dile karar vermek bu nedenle en zorlu kısımlardan biri olur genellikle. *Suç ve Ceza*’da Mukaber’in günlüklerindeki sesiyle “romanda karakter ölümleri” incelemesindeki sesi birbirinden çok farklıdır ve işlevsel bir farklılıktır bu – ilkinde “hasta” bir zihnin gerçek hayatla karşılaşmasını aktarışını okuruz, ikincisinde aynı zihnin çok rasyonel ve analitik görünümlü bir diskuruna tanıklık ederiz. Bu iki dil arasındaki bölünme, roman kurgusunu da mümkün kılar. 19’un dili, konunun ağırlığına uygun bir derinlikle başlar, konunun sekülerleşme süreciyle birlikte de daha ya-lın, gündeliğe yakın bir dile dönüşür. İlk öykü kita-

bım *Noktanın Kesişimleri Antolojisi*’nde doğru sesi yakalayamadığım örnekler var öte yandan.

Bir karakter geliştirmek, onu canlı kılmak, ona ruh üfleme bir diğer önemli mesele. Öte taraftan karakterler arası akrabalıklar, özellikle de edebiyatı belirli bir yere gelmiş yazarlar için, özel bir başlık olarak değerlendirilebilir. Sizin için bir karakter geliştirirken en önemli mesele nedir? Bir karakter sizin için nerede canlanır ve yolunu tayin eder?

Ben karakterlerimi, romanı yazmaya oturmadan önce iyice düşünmeyi, kitapta kullanmayacağım ayrıntıları bile bilmeyi isterim. Bette Davis’in giysilerini çıkarmadığı filmlerde bile ipekli iç çamaşırıyla oynadığı söylenir, biraz onun gibi. Ama bütün bu hazırlık aslında romanı yazarken şekillenir – yazım yolu hep sürprizler barındırır, bir karakter beklemediğim bir şey söyler bir karakter yas da öngörmediğim bir tepki verir ve rengi değişir. Bu öngörülmezlik zaten asıl heyecan verici kısmı yazmanın; sizin dışınızda bir şeyler olduğunu fark etmenin heyecanı benzersiz.

Bugünün edebiyatında bir romanın başarısını belirleyen temel şey nedir sizin için: dil, kurgu, fikir, karakterler, bunların arasındaki görünmez uyum?

Başarıyı nasıl tanımladığınıza bağlı. Satışı temel alırsak giderek daha basit dilli, basit kurgulu, basit hikâyeli romanların daha başarılı olduğunu gözlemliyorum.

İki sevgili/âşık, kendilerine ait bir dil geliştirerek aşklarını korumaya, kendilerine yeni bir dünya kurmaya çalışırlar. Bu da onlar için mevcut gerçeklik içerisinde yeni bir gerçeklik inşa etmek anlamına gelir. Onların yalnızca kendilerinin anlayabilecekleri bir dil inşa etme arzusu kökenini nereden alır? Neden doğrudan yeni bir dil geliştirmek yerine mevcut bir dilin içini boşaltıp onu yeniden anlamlandırma yoluna giderler?

Duru ve Demir için yepyeni bir dil kurmak çok zor olurdu, bunu okura öğretmek de benim için çok zor olurdu.

Nesneler duyulan nostalji, özellikle de romanın sonlarına doğru giderek daha da önemli bir yerde durur. Nesneler romanda neden bu kadar özel bir yerde durur ve okur neden onları nostalji duygusundan yoksun bir şekilde değerlendiremez?

Sözcüklerin Anlamı’ndaki nesneler aslında toplumdaki herkes için nostaljik değil; bu ayırım bile romanın Cumhuriyet tarihiyle ilgili yaklaşımı hakkında önemli bir ipucu. Bu nostalji duygusuna eleştirel yaklaşmak gerek.

Sözcüklerin Anlamı’nda kullandığınız bazı motiflerin diğer kitaplarınızda da işlendiği söylenebilir. Sahafta tanışma, yolculuk, giderek yalnızlaşan karakterler, müzik... Peki bu bilinçli bir tercih mi yoksa bütün bu motifler zihnin gerisinde bağımsız bir şekilde mi kendilerini üretip tekrar ediyor?

Kitaptan kitaba tegeller atmak her zaman hoşuma gitti; her seferinde yeni bir şey yapmaya çalışırken alttan alta bazı sürekliliklerin olması beni cezbediyor. Bunların büyük bir kısmını ben koyuyorum metinlere ama benim farkında bile olmadığım yinelemeler mutlaka vardır.

Yeni bir gerçekliğe uyanıp neye inanıp neye inanacağını bilememe durumu *Sözcüklerin Anlamı*’nın başat başlıklarından biri. Öyle ki Demir ve

Duru’nun tavırlarında, dünyayla kurdukları bağda, sürekli akışı kesen alıntı ve yan metinlerdeki anlatılarda da bu durumun izlerini görüyoruz. Gerçekliğin saptanamadığı bir dünyada inanç kendisine nasıl bir yön verir? Gerçeklik bunca tartışmalıyken inanç nereye konumlanır?

Rastlantısal bir şekilde belirlenme oranı artıyor bence, ufku da daralıyor – birebir deneyimlenen şeylere odaklanıyor, büyük anlatılardan uzaklaşıyor.

Bütün dünya yanıp yakılırken, türlü felaket birbirini kovalarken Demir ve Duru’nun giderek kendi içlerine kapanması da çok anlaşılabilir bir durum, tıpkı bir parçası olduğumuz çağ/dünya gibi. Peki bu durumun çıkışı nedir? Bu içine kapanma hâli salt dünyanın/çağın koşullarıyla mı ilgilidir?

Her okur bunun yanıtını kendisi vermek zorunda ama “büyük dünya”da olanları umursamadan kendi “küçük dünya”mızda yaşama çabasının sonuçları trajik olabilir, bunu unutmamak lazım. Normalde bunun böyle olmaması gerekir, kitleler zaten küçük dünyaya odaklı yaşar, “siyaset” çoğu insan için gerekli değildir. Ama bugünkü gibi global ve yerel dönüşüm dönemlerinde bu kapanma, anlaşılır olsa da çok riskli.